

Leuke vondst bij een breed opgezet onderzoek naar de familie(s) Van Praag

In maart 2004 bleek mijn computerbestand aan Van Praag-records het getal 100 te overtreffen, een betrekkelijk willekeurige groep van aangehuwde personen (vrijwel allemaal Amsterdammers).

In een opwelling bedacht ik dat daar maar eens systematisch werk van gemaakt moest worden. Inmiddels is het aantal records gegroeid tot bijna 2000 (ook uit de Mediene).

Toch gaat dit verhaal nauwelijks over Van Praag.

De lol bij het bedrijven van genealogie of stamboomonderzoek zit 'm in niet in de stam, maar natuurlijk vooral in het bomen over de voorouders die je tegenkomt. En soms loop je ook gewoon door het toeval tegen aardige vondsten aan.

Esther de Boer-Van Rijk

In Amsterdam trouwt op 16 oktober 1879 **Emanuël van Praag**, handelsagent, geboren te Amsterdam op 8 februari 1853 als zoon van **Jonas Andries van Praag**, overleden en Esther Jonas Benjamins, zonder beroep met Johanna de Boer, zonder beroep, geboren te Amsterdam ca. 1854 als dochter van Juda Zacharias de Boer, regisseur en Sipora Levie Sigaar.

De combinatie 'De Boer - regisseur' doet me meteen denken aan **Esther de Boer-van Rijk**. Zou misschien ... En ja hoor, Johanna blijkt een schoonzus te zijn van deze actrice die veel faam genood bij de voor-oorlogse generatie.

Ik citeer Paul Post (BWSA 7 ,1998, p. 194-198)

"Roepnaam: Hes; bekend als: Esther de Boer-van Rijk, sociaal-geëngageerd actrice, is geboren te Rotterdam op 29 juli 1853 en overleden te Amsterdam op 7 september 1937. Zij was de dochter van Moses van Rijk, administrateur, en Adriana Wolfhart, naaister. Op 24 augustus 1881 trad zij in het huwelijk met Henri de Boer, musicus, met wie zij een dochter kreeg.

Van Rijk was het veertiende en jongste kind in een eenvoudig joods-orthodox gezin. Zij was voorbestemd om net als haar moeder naaister te worden, maar van jongs af aan bleek het toneel haar meer te trekken. Van een toneelcarrière kon echter geen sprake zijn. In het milieu van het gezin golden het toneel en zijn beoefenaren als verderfelijk en gevaarlijk."

Toch liep het anders. Zelf schrijft zij later:

"Iederen avond, iederen avond weer doorleef ik mijn rollen, b n ik wie ik uitbeeld. Tot in de zooveel honderdste voorstelling van 'Op hoop ...' huilt Kniertje soms nog wel oprecht ... al wordt z o'n rol natuurlijk op den duur wel gewoonte".

Meer dan 1200 keer zou zij met een pannetje soep over het toneel schuifelen. Echter Esther de Boer-van Rijk speelde meer rollen dan 'Kniertje'. Bovendien beleefde ze vele ups en downs in haar carrière.

"Ondanks haar voortdurende geldzorgen en het feit dat zij soms hard overkwam deden collega's die in nood zaten nooit tevergeefs een beroep op haar. Volgens haar dochter deed zij veel goeds in stilte. Ook leende zij haar naam aan liefdadigheidsacties, waar zij zich regelmatig persoonlijk voor inzette. Dit varieerde van de Vereeniging tot nazorg van TBC-patiënten 'Zonnestraal' tot diverse joodse organisaties, zoals voor ondersteuning van joodse ballingen."

Terwijl Van Rijk haar roem voor een groot deel aan Heijermans dankte, was de waardering van Heijermans genuanceerd. In 1916 schreef hij:

*"Iedereen die het talent van mevr. de B. kent, weet dat dit talent enorm is **in een bepaalde richting**. De groote artiste is groot in het klein-burgerlijke milieu, in de sfeer die mij in verschillende stukken lief was. Daarnaast, in het romantische en klassieke repertoire of in de salonstukken, die thans tijdelijk in de mode zijn, schiet zij in meerdere of mindere mate tekort".*

Maar is waren natuurlijk ook andere geluiden. Een toneelrecensent meende:

"Haar kunst spreekt onmiddellijk aan, zij is het groote publiek het naast verwant, omdat zij zoo zuiver Hollandsch is".

En ... Volgens hem was het haar geluk dat zij in de bloeitijd van het realisme en tijdens de opkomst van het socialisme in Nederland op de planken stond. Tekenend voor de waardering door alle lagen van het publiek waren de vele huldeblijken die Van Rijk ontving. Een van die huldeblijken kwam van vissers uit Den Helder, die haar bedankten voor het feit dat mede door haar spel in 'Op Hoop van Zegen' een einde kwam aan misstanden, als het naar zee sturen van niet-zeewaardige schepen...

Eén ander blijk van waardering ging echter niet door. Bij haar gouden jubileum in 1923 had de gemeente Amsterdam beloofd dat er in de nieuwbouwplannen van de stad een stuk grond gereserveerd zou worden voor een kleine villa voor Van Rijk. Enkele jaren daarna bezochten twee ambtenaren onaangekondigd haar bovenwoning (....). Van Rijk dacht dat de belofte eindelijk ingelost zou worden: 'U komt zeker van het stadhuis heren, om mij te vertellen dat mijn huisje klaar is'. De heren keken elkaar aan, schuifelden wat ongemakkelijk, en een van hen zei: 'Neen, mevrouw, helaas niet. Wij zijn van de belasting, wij komen beslag leggen'. Zelfs haar erepenningen waar ze zo trots op was ontkwamen niet aan beslaglegging. Het had een scène uit een stuk van Heijermans kunnen zijn.

Eduard Frankfort

Bijna 15 jaar later, op 22 juni 1893 trouwt in Amsterdam Alexander Lion Frankfort, fabrikant, geboren te Meppel op 4 januari 1857 als zoon van Salomon Simon Frankfort, overleden en Dina Salomon Bendien, zonder

beroep met **Susanna van Praag**, zonder beroep, geboren te Amsterdam op 4 september 1869 als dochter **van Barend Alexander van Praag**, overleden en Hester Hartog, zonder beroep. Eén van de getuigen bij dit huwelijk is Alexander's broer, **Eduard Frankfort**, kunstschilder (geboren te Meppel op 21 juni 1864 en overleden te Laren op 19 augustus 1920). Het register van het Memorboek levert een leuke verrassing:

op blz. 715 staat een reproductie van één van de bekendste schilderijen van zijn hand aanwezig in de Amsterdamse stadsschouwburg: Esther de Boer-Van Rijk in haar rol als 'Kniertje'.

De bijna 2000 personen maken deel uit van meer dan 25 niet gerelateerde families, die langs de **manlijke lijn** uit (het achterland van) Praag afkomstig zijn. Omdat het einde nog niet in zicht is, houd ik me uiteraard aanbevolen voor Van Praag-gegevens van andere leden. Zie voor de voorlopige resultaten mijn website:

<http://groenewoud.kleerekoper.nl> .